

mersgerichté követett. Ez utóbbi kapcsán, kis irodalomtörténeti kitérőt téve, megtudtuk, hogy Goethe ezen a bíróságon kezdte pályáját fogalmazóként, és azt is, hogy ez a városka ihlette az *Ijjú Werther szenvedései* című önéletrajzi regényét. Ezután a berlini Kammergericht következett, ismét egy anekdotával, Arnold molnárnak az említett bíróságon tárgyalt történetével színesítve az előadást.

Németországot elhagyva, a képzeletbeli utazás következő állomása a forrongó Franciaország volt. Kengyel professzor a párizsi és a montpellier-i *Palais de Justice* kapcsán említette meg, hogy Európa a francia forradalomnak köszönheti a modern, nyomozóelvi eljárásjog újbóli feléledését. Az eljárásjogi reform indította meg azt az építkezési hullámot, amelynek eredményeként az ország legszebb igazságügyi palotái épültek fel, klasszicista stílusban. Ezt követően az előadó a brüsszeli *Palais de Justice-t* mutatta be, amelyet – monumentalitása miatt – pártolói a „jogállamiság katedrálisának”, ellenzői pedig egyszerűen kötömgnek neveztek. A később emelt német bírósági épületek közül megismerhettük még a kölni *Appellationsgerichtshofot* és *Oberlandesgerichtet*, a *Justizpalastot* Münchenből, a *Hanseatisches Oberlandesgerichtet* Hamburgból és a hatalmas lipcei *Reichsgerichtet*.

Az előadás záró részében az előadó előbb Európa, majd a világ legimpozánsabb bíróságait mutatta be, kezdve a bécsivel, amelyet hiteles bizonyítékok szerint azért építettek szándékosan ferdén, mert a szomszédságában lakó Auersperg grófnak joga volt látni az épület mögött húzódó Burgot, és amely majdnem teljesen leégett, mert 1927-ben egy felmentő ítéletet

követően a feldühödött hallgatóság felgyújtotta. A továbbiakban láthattuk az eklektikus grazi, salzburgi és zágrábi, majd a rigai bíróság épületét, a sort pedig a neogót stílusban épült londoni *The Royal Courts of Justice* zárta. Ezzel kapcsolatban megtudtuk, hogy itt nyitják meg minden év októberében a brit „ítélkezési évet”, a ceremónián számos bíró vonul fel hosszú parókában, hermelinpalástot viselve. Az idő rövidsége miatt nem tért ki az előadó az új-zélandi Auckland, Pennsylvania, New York, Montréal, Szingapúr, Japán, Belfast bíróságainak részletes bemutatására – képeket azonban ezekről az épületekről is láttunk. Az előadás záró gondolataként professzor úr egy érdekes összehasonlítást tett, s röviden elemezte az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága, illetve a Magyar Királyi Kúria egykori épülete timpanonján található domborművet.

A zárszót Földi András dékánhelyettes méltató szavai követték, aki kiemelte az előadás sokszínűségét és precizitását. Ezután Kelemen Miklós az előadóhoz címzett kérdésében arra szeretett volna választ kapni, hogyan és miért történt, hogy gazdaságilag egészen jelentéktelen városkákat ruháztak fel központi bírósági székhelyi szereppel. Kengyel professzor válasza szerint ez azért történhetett így, mert az említett városok ígéretet tettek arra, hogy önkormányzatuk pénzügyi hozzájárulásával jelentős terhet vesznek le az állam válláról, amennyiben a palota náluk épül majd. Több kérdés nem hangzott el, így a Jogász Egylet berekesztette ülését.

Szabó András

Az új esztendő harmadik hetében végtelen türelemmel viselt hosszú súlyos betegség után ragadta el őt a kérlelhetetlen kaszás. Négy évtizedre visszatekintő, sokfelé mutató pályájának méltó megkoronázása volt, amikor 2003-ban felelős szerkesztőként meghatározó szerepet vállalt az évek óta szünetelő *Jogtörténelmi Szemle* újraindításában. Tanárnak, népművelőnek tanult, de dolgozott a közigazgatásban, volt levéltáros, tanított egyetemen és nem utolsósorban lexikont, monográfiát, folyóiratot szerkesztett.

Páratlan művelődéstörténeti ismeretekkel rendelkezett, amit a szülői házban, édesapja, a debreceni református kollégium tudós irodalomtanára alapozott meg. 1964-ben fejezte be tanulmányait a Kossuth Lajos Tudományegye-

BÚCSÚZUNK

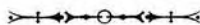
Dr. Tóth Béla
(1940–2010)

temen, ettől kezdve közel három évtizeden át szolgálta a közművelődést. Dolgozott a hajdúszoboszlói művelődési központban munkatársként és igazgatóként, volt főelőadó a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztályán, majd négy esztendőn át az egyetem népművelési tanszékének adjunktusa. Ezekben az években, miközben szervezője és irányítója volt több nagysikerű közművelődési rendezvénynek, mind aktívabban kezdett foglalkozni helytörténeti és honismereti kutatásokkal. 1979-ben a dualizmus korának helyi művelődéstörténetéből védte meg bölcsészdoktori disszertációját. Útja 1982-ben Debrecenből Szentendrére vitte, ahol a néhány évvel korábban létesült megyei művelődési központ és könyvtár igazgatójává nevezték

ki. E tisztében egyik megalapozója lett a nyolcvanas években a Visegrádi palotajátékok országos hírnévre szert tett programjának. Noha kezdeményezéseit a megye vezetői részéről gyakran kísérte értetlenség és bizalmatlanság, szakmai munkája elismeréseként 1987 januárjában kinevezték a Művelődésügyi Minisztérium osztályvezetőjévé. A rendszerváltás éveiben, amikor átvette a közművelődési főosztály irányítását, minden energiájával a falusi művelődés megújításán munkálkodott. Sikerek és csalódások kísérték tevékenységét ezekben az években, mígnem az utóbbiak elvezettek odáig, hogy teljes pályamódosítást hajtson végre. 1992-ben kérte felvételét a Magyar Országos Levéltárba, ahol a polgári kori osztály főlevéltárosaként minden energiáját a kutató munkára fordíthatta. Óriási élményként élte meg a magyar aranykor forrásainak megismerését. „Soha nem felejttem el, amikor a Képviselőház iratai között a kezembe akadt Deák Ferenc ceruzával, egy kis cetlire írt néhány soros feljegyzése: bizony elhomályosult a szemem az örömtől, hogy kezemben tarthattam ennek a géniusznak a saját kezű feljegyzését.” – írta az életéről készített számvetésben a *Honismeret* c. folyóiratban. A levéltárban szerzett anyagismeret kapcsolta őt a jogtörténethez. 1998-ban az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékén megbízott előadóként forrásismeretet, forráselemzést kezdett tanítani. Ebben az esztendőben kapott megbízást a le-

véltár tájékoztatási és közművelődési tevékenységét irányító főigazgató-helyettesi munkakörének ellátására. Ismereteit értékelve meghívták a *Révai Új Lexikona* egyik szerkesztőjének, s így jelentős szerephez jutott e fontos kézikönyv arculatának kialakításában. Az új évezred kezdetén felvállalta a kiváló levéltáros előd, Trócsányi Zsolt kéziratban maradt munkájának (*Az erdélyi fejedelemség törvényalkotásai*) sajtó alá rendezését és szerkesztését. Ez is erősítette jogtörténeti kötődését, ami az évek során mind közelebb hozta a tanszéken végzett munkához. Így került sor arra, hogy 2003-ban a Mezey Barna, Máthé Gábor, Stipta István, Révész T. Mihály részvételével újjáalakult szerkesztő bizottság felkérte őt az akkor már egy évtizede szünetelő folyóirat szerkesztői feladatainak ellátására. A nyugállományba vonulás idején ez páratlanul új kihívást jelentett a számára. Jogászok és történészek tucatjait nyerte meg a folyóirat szerzőjének, bízást mondhatjuk, hogy az állam- és jogtörténet művelőinek elitjét gyűjtötte a lap köré. Az egyre jobban elhatalmasodó betegség azonban mindjobban a betegágyhoz bincselte, ezért 2006 végén a szerkesztői munkát átadta utódának. Ettől kezdve csak a telefoni kapcsolat maradt egykori munkatársaival, majd lassan az is megszűnt. Az örökké tevékeny, fáradhatatlan szervező, kutató végleg távozott közülünk.

Gecsényi Lajos

Tóth Bélára emlékezve

„Élni úgy kell, mintha minden cselekedetünk utolsó lenne az életben”

Bélus! Nem tudom, így szólítottak-e kis- és középkorban, munkahelyi és családi környezetben, nálunk, a jogtörténeti tanszéken ezt szoktuk meg. S ha kimondjuk azt, hogy Bélus, mindenki ugyanarra gondol. Igaz, a fiatalabbak, akiknek a szájára könnyebben jött a szó: **Béla bácsi**, nehezebben szokták, de ma már mindenki így emlékszik: Bélus.

Eljött az idő, hogy búcsúzzunk. Kihez beszéljek vajon? Hozzád vagy magunkhoz? Téged szólítsalak meg így, utoljára, vagy mindazokat, akik elköszönni akarnak Tőled? Ha hozzád szólok, **személyesebbnek** tűnik, az egyes szám harmadik személy olyan személytelen, távolságtartó az istenhozzád. Ugyanakkor Rólad másnak könnyebb szólni, hiszen szemtől szembe az ember nehezebben dicsér.

De a személyválasztás alapvetően nem erről szól. A „Te” vagy az „Ő” kifejezi a búcsú hangsúlyait is. **Neked, hozzád szól-e a búcsú vagy nekünk, itt**

maradtaknak? Neked van-e szükséged rá inkább vagy nekünk? Én úgy gondolom, a válasz, meglehetősen egyértelmű. Őrt hagyta magad után, melyet mi érzékelünk, ami nekünk fáj. Érzéseinkkel nekünk van több dolgunk. Vagy legalábbis azt hiszem.

Az élet **eszalósen illékony**, s megvan a saját sorsa. Múltával emlékezteté válik, majd a generációk cseréjével **foszladozni kezd** a kép, s az életutak, örömök és fájdalmak, tervek és beteljesülések megkopott, elmosódó fényképekké vagy homályos videofelvelekké válnak. Ez természetes rend és kegyetlen leszámolás az egyedi léttel.

Ami aktívan megmarad belőle, az az élők közötti **emlékezet**. Kimerevített pillanatok egy mozgófilmből, **a múltidézés képei**, melyeket őrzünk magunkban, s míg életünk tart, velünk maradnak.

Ahogy lázás tervezéssel formáltad a Jogtörténeti Szemle arculatát, hoztad az illusztrációkat a Borsszem Jankóból, vagy vadásztad azokat az interneten.

Ahogy munkádat végezted a szerkesztendő könyvek kézíratain. Ezer év magyar jogszabályain és a levéltárban fellelt Trócsányi-kéziraton.

Ahogy a csillogó szemű fiatal joghallgatókat próbáltad bevezetni türelmesen a levéltártudomány rejtelmeibe, az oklevélolvasás eufóriájába, izgalommal szervezve a levéltár-látogatásokat.

Ahogy kitartással és lelkesedéssel építetted a hidakat, erősítetted a kapcsolatokat jogtörténészek és levéltárosok, jogászok és historikusok között.